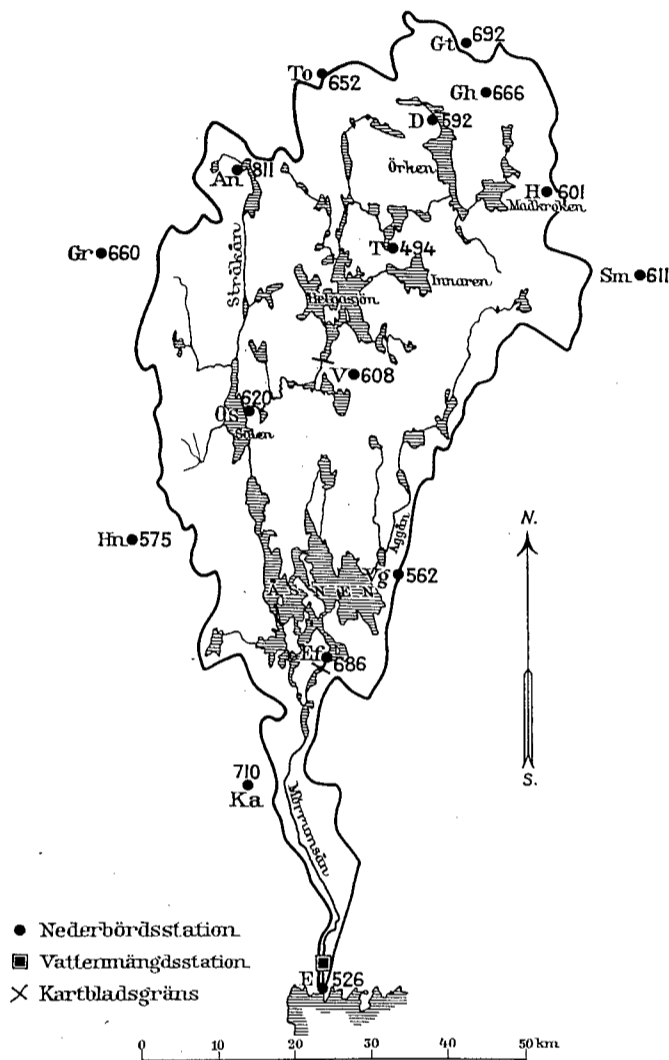


FÖRTECKNING ÖVER SVERIGES VATTENFALL

86. MÖRRUMSÅN

MELLAN HELGASJÖN OCH MYNNINGEN

Kartblad 170—171/1933



**Läge.** Mörrumsån har mellan Helgasjön och utloppet i havet en längd av 109.8 km. Tillhörande två kartblad hava benämnts 1 Hemsjöfallen och 2 Osfallet. De omfatta resp. 50 och 59.8 km av vattendragets längd. Kartbladens läge åskådliggöres av ovanstående kartsnitt, där gränserna äro angivna. Sträckan återfinnes å de topografiska kartbladen 20 Växjö, 15 Vislanda och 10 Karlshamn, samtliga utgivna i skala 1 : 100,000, samt sträckan inom Blekinge län dessutom å ekonomiska kartbladen Kyrkhult, Hemsjö, Svängsta, Karlshamn och Elleholm i skala 1 : 20 000.

I administrativt avseende tillhör området Öjaby, Bergunda, Oja, Skatelöv, Kalvsvik, Jät, Urshult och Almudsryd socknar av Kinnevalds härad, Aringsås, Blädinge, Skatelöv och Västra Torsås socknar av Allbo härad samt Väckelsång socken av Konga härad i Kronobergs län, Ringamåla och Asarum socknar av Bräkne härad samt Kyrkhult, Mörrum och Elleholm socknar av Listers härad i Blekinge län.

Vattenrättsligt hör området till Söderbygdens vattendomstol.

**Geografiska och geologiska förhållanden.** Såsom Mörrumsåns källflod kan räknas Klavreström som kommer från den lilla sjön Storsjön, belägen på gränsen mellan Jönköpings och Kronobergs län 250 m ö. h. Åns huvudriktning är i början nord-sydlig. Den flyter genom Anghultssjön, Norrsjön och Madkroken, ändrar därefter sin huvudriktning till öst-västlig och passerar genom Örken och flera mindre sjöar innan den i Tolgsjön åter bryter av mot söder. I Tolgsjön mottager den ett tillflöde från Asasjön. Efter utflödet ur Tolgsjön är ån snart inne i Helgasjön, flodområdets näst största sjö. Till Helgasjön avvattnas sjön Innaren. Sedan Helgasjön passerats flyter ån, som nu kallas Heligeå, genom flera små sjöar i huvudsak i sydvästlig riktning till sjön Salen, där den mottager flera större tillflöden, Stråkån, Anganasån och Obyån. Efter utloppet ur Salen har ån nord-sydlig huvudriktning, vilken den bibehåller till utloppet i havet vid Elleholm. Efter Salen passerar ån snart flodområdets största sjö Asnen. I Asnen infaller åns största biflod, Aggån. Den går därefter genom ett par små sjöar, innan dess nedre alldeles sjölösa sträcka börjar. Först efter utloppet ur Asnen får ån namnet Mörrumsån.

Den översta delen av flodområdet ligger inom den sydligaste delen av det nordsmäländska höglandet och kännetecknas av en starkt bruten terräng. De högsta höjderna nå över 300 m ö. h., medan de djupaste dalarna gå under 200 m ö. h. Söderut blir terrängen flackare och redan före inflödet i Helgasjön är Mörrumsån inne i den sydsmländska sjö- och slättbygden. Detta jämna platåland med stora sjöar, öriska och med starkt sönderskurna stränder,

utbreder sig över större delen av Mörrumsåns område. Det sluttar svagt mot söder från en höjd av omkring 180 m i Helgasjöns omgivning och till omkring 140 m vid Blekingegränsen, där platåns branta sluttning ned emot den blekingiska strandbygden kan sägas börja. Den nedersta delen av området, som har en typisk sprickdalstopografi, är starkt bruten och närmast kusten förekomma mindre lågslätter insprängda i den småkuperade terrängen. Genom områdets allmänna lutningsförhållanden och topografi få också flodloppen i stort sett sin karaktär. Mörrumsåns flodlopp kan således indelas i tre avsnitt, det översta inom berglandet med stark lutning och många småsjöar, det mellersta inom platåområdet med svag lutning, mellan olika riktningar växlande lopp och med stora sjöar samt det nedersta inom platåns sydsluttning, starkt lutande och sjölost. Den översta delen, som kan sägas sträcka sig emellan Storsjön och Vartorpasjön, har en fallhöjd av 78 m på en längd av 30 km, den mellersta mellan Vartorpasjön och utloppet ur Hönshyltefjord, en fallhöjd av 36 m på en längd av 105 km och den nedersta mellan Hönshyltefjord och utloppet en fallhöjd av 137 m på en längd av 40 km. Fallhöjderna per km, resp. 2.6 m, 0.3 m och 3.4 m, karakterisera på ett utmärkt sätt områdets allmänna lutningsförhållanden.

Områdets berggrund tillhör helt och hållet urberget. Inom smålandsdelen går den ganska skarpt markerade gränsen mellan det sydsvenska höglandets västliga gnejsdel och dess östliga granitdel. Övre delen av floddalen till inflödet i Salen ligger helt och hållet inom granitområdet. Dessa graniter, som tillhöra Växjögraniternas grupp, äro röda eller grå och till sin struktur medelkorniga och jämnkorniga. Tillsammans med graniterna förekomma porfyryer och leptitiska bergarter samt grönstenar. På sträckan Salen—Åsnen dominera på västra dalsidan gnejser, röda eller grå och av jämnkornig struktur. Utefter gränsen till Blekinge förekommer en grov- till medelkornig urgranit och söder om denna granit, som i norr är massformig och mot söder blir alltmer gnejsig, vidtager den blekingiska kustgnejsen. Denna gnejs, som dominerar i områdets nedre del, är grå, skiffrig och i regel små- till finkornig. Insprängda i gnejsen förekomma gångar av diabas samt, särskilt i trakten mellan Hemsjö och Svängsta mindre massiv av en vanligen grå och småkornig granit.

Bland områdets jordarter förekommer moränen allmännast. Den täcker berggrunden, så att denna går i dagen endast i mycket begränsad omfattning. Moränen är vanligen utbildad som stenigt morängrus. Den är särskilt inom graniterrängen blockrik, och där det finare materialet ursköljts, får den därför ofta utseendet av blockanhopningar.

I dalgångarna täckes moränen i stor utsträckning av isälvarnas avlagringar, sand och grus. Dessa få understundom karaktär av verkliga åsbildningar och särskilt gäller detta den å som från trakten av Huseby följer Mörrumsån ända till utloppet i havet. Vidsträckt mosandfält utbredda sig vid sjöarna Salen och Åsnen.

Torvmarker förekomma allmänt, men nå aldrig så stor utbredning som i västra delarna av det smäländska höglandet.

Då isen lämnade området låg dess nedre del under den baltiska issjöns yta. Då detta vatten hade sin största utbredning nådde det i Mörrumsåns dal ungefär upp till foten av Hemsjöfallen. Leror bildade i den baltiska issjön eller dess senare utvecklingsstadier finnas dock endast i liten utsträckning norr och söder om Mörrum. Att de ha så liten utbredning beror på att de i stor utsträckning överlagras av senare avlagringar, framför allt svämsand och lera, vilka i mindre fält förekomma i dalgången. Omkring och norr om Mörrum utbredda sig stora mosandfält som bildats genom utsvämning.

Ehuru områdets centrala delar, trakten kring sjöarna Helgasjön, Salen och Åsnen, höra till det smäländska höglandets bäst uppodlade trakter är den odlade arealen ringa. Odlingarna ligga utom på de mera lättodlade sedimenten i dalarna även i stor utsträckning på den steniga, svårbrutna och magra moränen.

Mellan utloppet ur Helgasjön och Salen är flodfaran mycket dåligt utbildad. Stränderna äro nästan genomgående låga och sumpiga och bestå i forsarna av vanligen stenig och skogklädd morän och för övrigt mestadels av låga ängar. På en del sträckor, mellan Råppe och Bergkvarasjön samt delvis mellan Gransholm och Os, äro markerna torrlagda genom invallning. Ån företer ständiga, tvära riktningssändringar och sänker sig i små, låga avsatser. Det högsta fallet, Osfallet, 4.2 m (efter pågående sänkning av Salen 5.3 m), bildas vid inflödet i Salen. Det totala fallet av den 21 km långa sträckan mellan Helgasjön och Salen utgör omkring 20 m. Mellan Salen och Åsnen äro stränderna mestadels låga och invallade. Fallhöjden mellan de två sjöarna utgör 4.4 m (efter Salens sänkning 3.3 m). Sjön Åsnen har två utlopp, det ena förbi Hackekvarn genom Havbältefjord, som är det ursprungliga, och det andra förbi Alshult, upptaget på 1830-talet, då sjön sänktes. De förena sig i sjön Hönshyltefjord. Ovanför och nedanför denna sjö flyter ån genom låg terräng, som delvis består av sankna ängar. I de forsar, som bildas, Idekullafallet, Roneforsfallet och Granöfallet, är flodfaran mycket blockrik. Även berget går i dagen i flata hållar. Först vid Slattesmåla får ån en markerad dalgång. Denna är till en början bred med rätt låga stränder, men vid Fridafors förändras dalgångens karaktär samtidigt som åns riktning ändras från NNO—SSV till NNV—SSO. Dalgången blir smalare, sidorna högre



lågvattnemängderna vid Mörrum äro starkt påverkade av tappning från ovanför liggande dammar, hava i tabellen de normala och lägsta lågvattnemängderna icke angivits utan i stället vattenmängderna med 95 % varaktighet dels för hela perioden och dels lägsta årsvärdet.

Månadsmedia, karakteristiska vattenmängder och avrinningens varaktighet finnas sammanställda i nedanstående tabeller.

Medelvattnemängd och medelavrinning för månad och år vid Mörrum (1910—30).

Nederbördsområde 3376 kvkm	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	år
Kbm per sek. . . . .	40.2	38.9	37.9	38.9	37.0	25.6	19.1	16.1	17.4	18.7	27.3	37.3	29.5
Liter per sek. och kvkm . . . . .	11.9	11.5	11.2	11.5	11.0	7.6	5.7	4.8	5.2	5.5	8.1	11.1	8.8

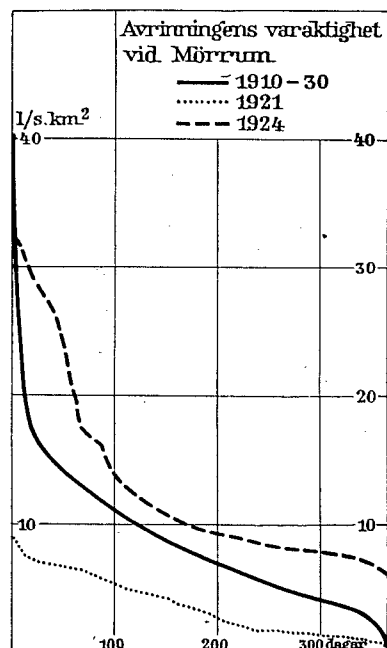
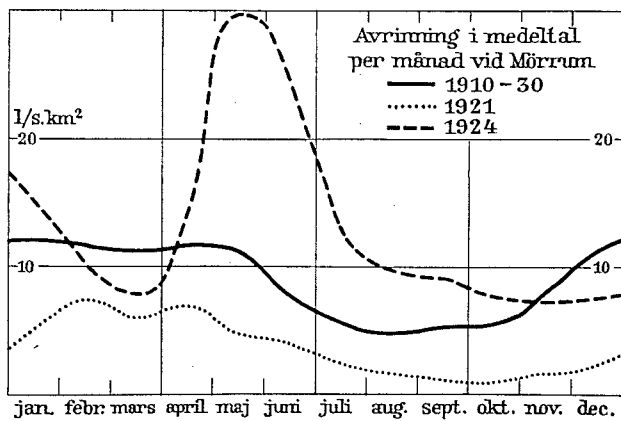
Karakteristiska vattenmängder och motsvarande avrinning vid Mörrum (1910—30).

	m <sup>3</sup> /s	l/s. km <sup>2</sup>
Högsta högvattenmängd . . . . .	136	40.4
Normal . . . . .	71.0	21.0
Medelvattnemängd . . . . .	29.5	8.8
Lägsta . . . . .	12.3	3.6
Vattenmängd med 50 % varaktighet . . . . .	25.6	7.6
Normal 6-månadersvattenmängd . . . . .	24.6	7.3
Lägsta . . . . .	11.1	3.3
Vattenmängd med 75 % varaktighet . . . . .	15.8	4.7
Normal 9-månadersvattenmängd . . . . .	17.2	5.1
Lägsta . . . . .	5.1	1.5
Vattenmängd med 95 % varaktighet . . . . .	8.4	2.5
Normal . . . . .	2.8	0.8
Normal lågvattnemängd . . . . .	10.4	3.1
Lägsta . . . . .	11.2	3.3
Lägsta . . . . .	1.8	0.5
Lägsta . . . . .	2.3	0.7

Avrinningsvaraktighet i dagar per år vid Mörrum (1910—30).

Avrinning i l/s. km <sup>2</sup>	1	2	3	4	5	6	8	10	15	20	25	50
Varaktighet i dagar . . . . .	363	354	341	307	260	229	171	121	39	13	7	—

Avrinningens årliga variation följer vattenståndets. Den enligt månadsmedeltalen uppritade medelkurvan för Mörrum har maximum i januari och ett svagt utbildat sekundärt maximum i april samt minimum i augusti.



De i tabellen å sid. 4 för varje avsnitt av vattendraget angivna turbin-Disponibel effekterna hava beräknats ur de naturliga avrinnande vattenmängderna un-vattenkraft. der antagande av en verkningsgrad av 75 %. Då det endast i undantagsfall varit möjligt att bestämma motsvarande fallhöjder, har beräkningen utgått från medelvattnenytan, som vid avvägningen i regel blivit säkert bestämd. Till fallförlusterna i älven eller i erforderliga kanaler har ingen annan hänsyn tagits än som kan ligga i den antagna verkningsgraden, och ej heller har hänsyn tagits därtill, att vissa sträckor näppeligen kunna tillgodogöras. Då uppgifterna angående forsarnas benämning ofta äro ofullständiga, kunna i tabellen och å kartorna mindre fel i detta avseende förekomma.

Följande effektbelopp i turbinhastkrafter hava erhållits:

Km	Effekt med varaktighet av						Effekt vid medelvattnemängd	
	95 %		75 %		50 %		Lägsta	Normal
	Lägsta årsvärde	Hela perioden	Lägsta årsvärde	Hela perioden	Lägsta årsvärde	Hela perioden		
109.8—51.4 . . . . .	290	870	520	1 630	1 150	2 700	1 300	3 060
51.4—0 . . . . .	3 830	11 340	6 870	21 200	15 220	34 750	16 640	39 690
109.8—0 . . . . .	4 120	12 210	7 390	22 830	16 370	37 450	17 940	42 750
Effekt per km	38	111	67	208	149	342	163	390

Uppgifter rörande kraftverken i Mörrumsån återfinnas i nedanstående tabell.

Vattenfallets eller kraftverkets namn	Ägare eller innehavare	Byggnadsår	Tillgodo-gjord fallhöjd m	Installerad turbineffekt, hk			Årsproduktion 1929 mill. kWh
				för drift av elgeneratorer	för direkt drift	Total	
Ringängen (kvarn och såg) . . . . .	Herman Fransson	(1929)	0.9	—	30	30	—
Räppe (såg m. m.) . . . . .	P. A. K:son Posse	—	2.7	6	60	66	—
Örsled (kvarn m. m.) . . . . .	» » »	—	1.8	1	1	60	—
Härnsås (såg) . . . . .	—	—	—	—	—	—	—
Gemla (kvarn, leksaksfabrik) . . . . .	A. B. Gemla Leksaksfabrik	—	—	—	12+	37	—
Gransholm (pappersbruk, kvarn, såg) . . . . .	Gransholms A. B. . . . .	(1910—12)	2—2.9	85	215	300	0.1
Os . . . . .	Alvesta Municipal-samh. . . . .	1899—1900, 1909	2 4.2	265	—	265	1.30
Husaby bruk . . . . .	J. S. F. Stephens	—	1.9—4.3	15	30+	299	—
Idekulla (kvarn) . . . . .	Holger Pettersson	—	0.7	—	1	—	—
Fridafors övre (träsliperi) . . . . .	Fridafors Fabriks A. B. . . . .	1890—93, 1916—18	6	—	1 600	1 600	—
Fridafors nedre . . . . .	» » »	1905—08	6	800	—	800	4.01
Hovmansbygd (kvarn, träullfabrik) . . . . .	A. och J. Håkansson	—	—	10	74+	104	—
Hovmansbygd (mek. verkstad) . . . . .	Aug. Sandbergs sterbhus . . . . .	1885—86, 1908	1.5	50	—	50	—
Hemsjö övre . . . . .	Sydsvenska Kraft A. B. . . . .	1907	15	4 400	—	4 400	18.86
» nedre . . . . .	» » »	1917	11.4	2 450	—	2 450	13.51
Åkeholm (textilfabrik) . . . . .	Karlshamns Yllefabriks A. B. . . . .	1904	2	135	—	135	0.09
» (kvarn och såg) . . . . .	Karlssons dödsbo	—	—	—	1	—	—
Marieberg . . . . .	Wahlqvistska Klädesfabriken	1920, 23	5	1 300	—	1 300	4.33
Vittskövle (kvarn, såg, stärkelsefabrik) . . . . .	Sydsvenska Kraft A. B. . . . .	—	—	—	20+	50	—
Rosendala (träulls-, benmjölsfabrik) . . . . .	A. B. Elof Lindgren	—	—	—	1 25	25	—
Persa kvarn (kvarn och såg) . . . . .	Sydsvenska Kraft A. B. . . . .	—	—	—	1 20	20	—
Svensfors (kvarn och såg) . . . . .	J. Carlbon	—	—	—	1	—	—

<sup>1</sup> Vattenhjul. — <sup>2</sup> Ökas efter Salens sänkning. — <sup>3</sup> Minskas ca 0.2 m efter Salens sänkning.

Allmän farled förekommer ej i Mörrumsån.  
Allmän flottled förekommer ej i Mörrumsån.  
Kungsådra förekommer i Mörrumsån från Åsnens utlopp vid Ekefors.

Farled.  
Flottled.  
Kungsådra.





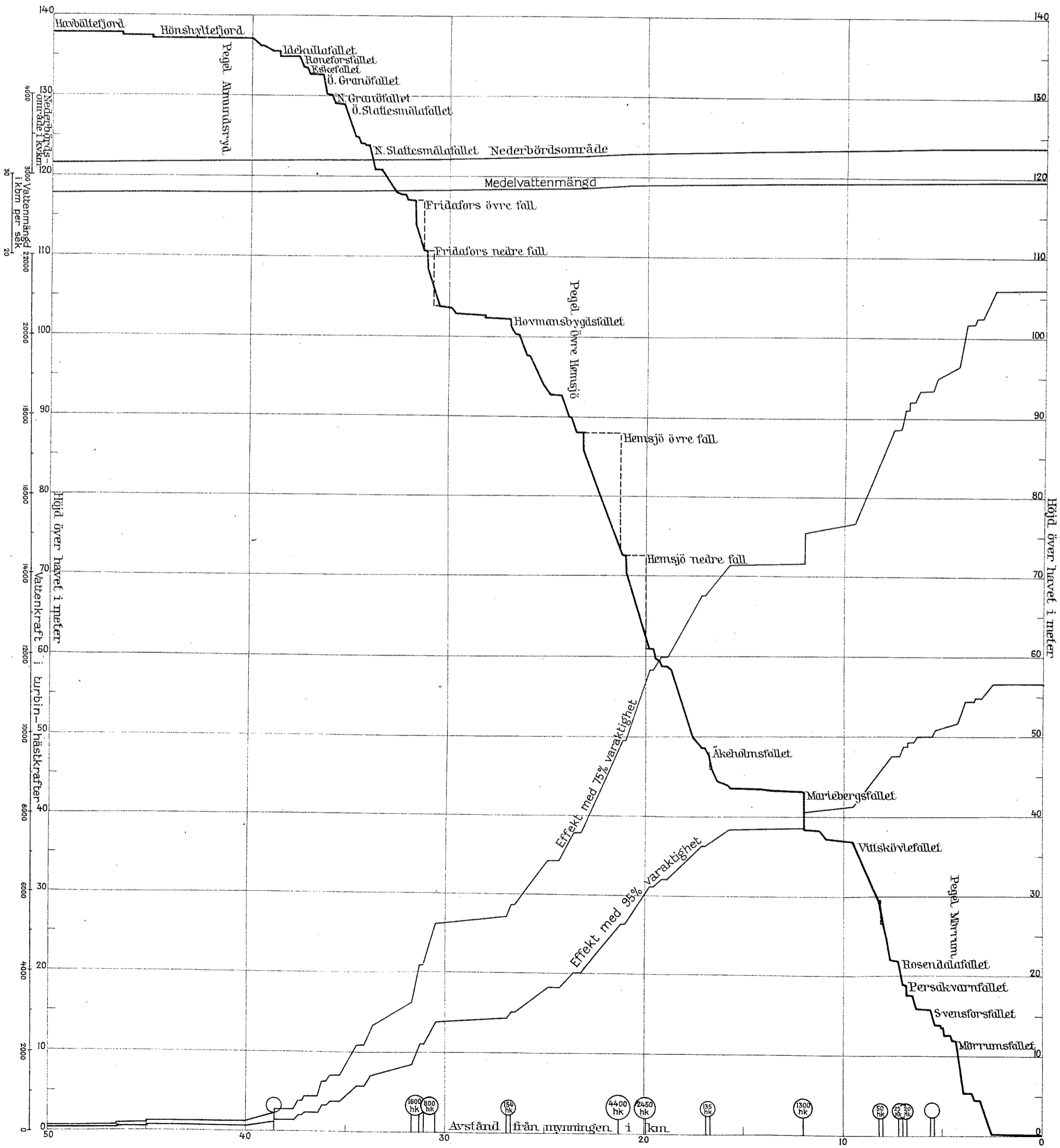
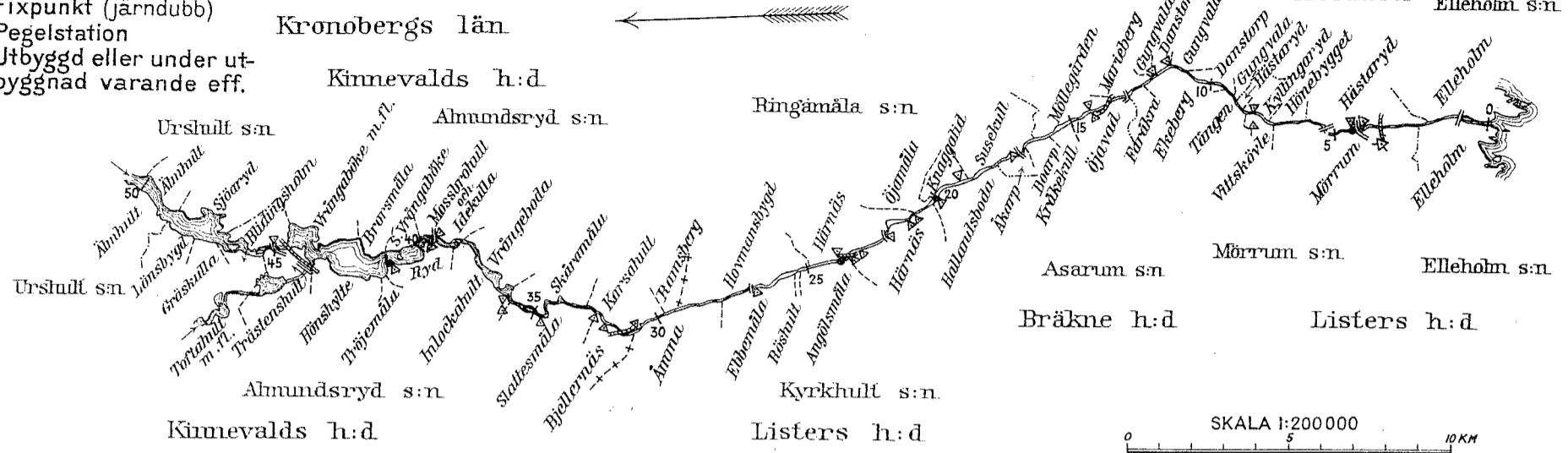
Km fr. mynningen	B e s k r i v n i n g	Höjd över havet m	Km fr. mynningen	B e s k r i v n i n g	Höjd över havet m
14.2 v	5 442 <i>Öjevad b</i> , tvärs över ån från fix a, ca 1.0 km N om Svängsta, 36 steg N om vägskäl, där väg till Amneboda tar av åt NO från landsvägen Svängsta—Hemsjö, hål efter bortfallen horisontal dubb i grundsten i landsvägens N skoning mot åkern, ca 0.15 m över marken.	48.25	4.3 v	<b>Pegel 86—186 Mörrum. 0-pkt.</b> $\frac{10}{8}$ 30 . . . . .	10.63
12.0 v	5 443 <i>Mariebergs kraftstation</i> , invid intaget till kraftstationen, 2 m uppströms om intagsluckorna, överkant av avhuggen räkestolpe med fyrkantig fot å betongmur.	44.22	4.3 v	△ 70 st. <i>Mörrum a</i> , 11.2 m uppströms om fix c, som befinner sig ungefär mitt för pegeln, något lägre än fixarna b och c.	14.45
11.4 v	△ 5 444 st. <i>Marieberg</i> , 1.8 km SSO om Svängsta, vid landsvägen till Asarum, där ån kröker åt SV, 158 steg SO om förlängningen åt N av Ö gaveln av mangård invid och S om vägen, 2 m NO om vägens NO skoning mot skogsbacken.	43.61	4.3 v	△ 71 st. <i>Mörrum b</i> , 9 m uppströms om fix c och i ungefär samma höjd.	15.23
8.1 v	△ 5 445 bg. <i>Tängen a</i> , 8 m uppströms om bron vid kvarnen, 1 m från stranden.	29.86	4.2 v	△ 72 st. <i>Mörrum c</i> , uppe på strandslutningen något uppströms om pegeln, ca 8 m från strandlinjen.	15.48
8.0 h	△ 5 446 st. <i>Tängen b</i> , vid landsvägen Mörrum—Svängsta, 8 steg N om förlängningen av gaveln å uthus till sydligaste (nedbrunna) gården i byn Tängen, belägen ca 50 m S om vägkors, i låg sten ca 1 m Ö om V vägstängslet.	52.57	4.3 v	△ 2 400 st. <i>Mörrum d</i> , 1 m uppströms pegeln och i samma sten som denna.	12.16
			4.3 v	△ 1 687 st. <i>Mörrum e</i> , i grundsten vid kyrktornets NV hörn . . . . .	19.48
			3.4 h	△ 3 303 st. <i>Mörrum f</i> , 2 m ute i ån, mitt under bryggan till pegeln, undervattensdubb.	11.22
				☆ 5 447 st. <i>Mörrums järnvägsstation</i> , 100 steg Ö om stationshusets mitt, 3 steg N om mitten av banan, 56 steg V om yttre växeln, ca 1 m Ö om Ö kanten av väg, som korsar banan.	10.850

# MÖRRUMSÅN

Km 0-50

- +++ Riksgräns
- ++ Länsgräns
- Härad- och tingslagsgräns
- Sockengräns
- Skifteslägs- och bygräns
- ..... Bygräns inom skifteslag

- ☆ Precisionsfix
- △ Fixpunkt (järndubb)
- Pegelstation
- Utbyggd eller under utbyggnad varande eff.





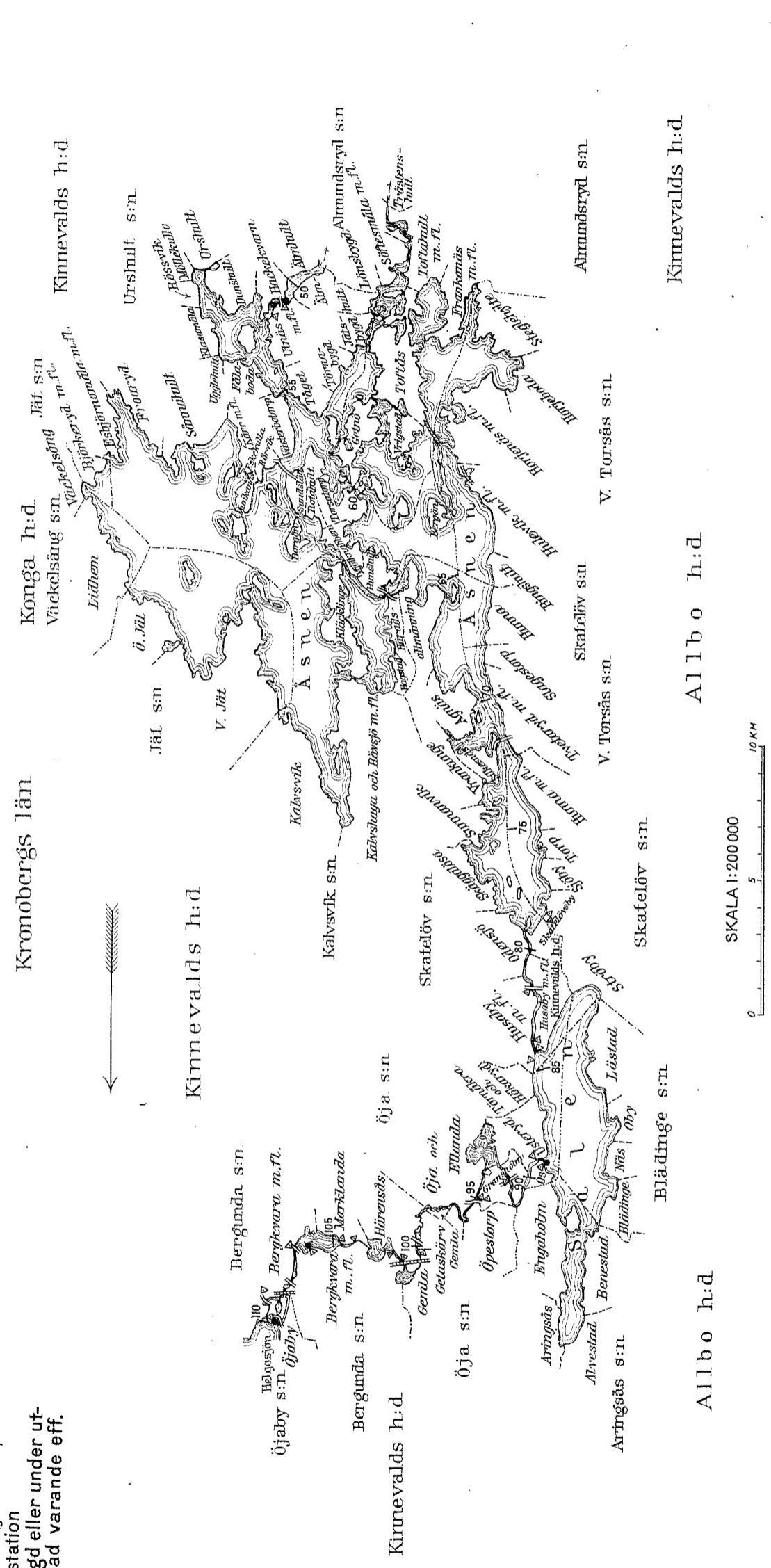


# MÖRRUMSÅN

Km 50-109.8

Blad 86.2. Osfallet  
Huvudflod: 86 Mörrumsån

- Ritsgräns
- Länsgrens
- Järs- och tingstagsgräns
- Sokegräns
- Skatteålags- och bygräns
- ..... Bygräns inom skilteslag
- ✱ Precisionsfix
- △ Fixpunkt (järndubb)
- Pegelstation
- Utbyggd eller under utbyggnad varande eff.



SKALA 1:200000

